

CLAVIS FIDEI,

SEU

Quaedam in symbolum Apo-
stolicum Dictata,

SCHOLARIBUS AVLÆ

CERVINÆ in Academia

OXONIENSI, publicis

prelectionibus propofita.

Per JOHANNEM ELLIS S.S. Theol.

Doctorem, & Ecclesie Whitfeldienfis in

Comitatu OXONIENSI

Rectorem,

2. TIM. I. 15.

Ἐπιδοῦναι ἡμεῖς ὁμαῖον πον λόγον, ὃν παρ' ἡμῶν ἡμεῖς ἐ-
πισκεύημεν, καὶ ἀγαπήσῃ ἐν χερσὶ Ἰωάν.

OXONI,

Excudebat HENRICUS HALL Im-

pensus GUILT WEBB.

M.DC.XLIII.

 *Nobilem habuit familiam, quæ de Insula sive
Lisle denominata, ex qua regnante Edwardo secun-
do quidam evocatus erat ad Parliamentaria Comi-
tia nomine Johannis de Insula Vecta.*

Camdenus de Insula Vecta.

VIRO

 AB antiqua Gentis prosapia,
à literis & consiliis præstan-
ti, Domino *Iohanni Lisle*, Ar-
migero, Inclytæ Civitatis *Wintoniensis*
Recordatori, & ejusdem in Comitibus
Regni Angliæ h. t. Civi meritissimo:
Literati ordinis fautori benefico,
& amico suo plurimum honorando.

Hanc Apostolici Symboli Clavem,
ut tenue quidem, at sincerum tamen,
perpetuæ observantiæ, & gratitudinis
symbolum.

D. D. D.

Virtutum ejus

humillimus cultor.

IOHANNES ELLIS.

gun
mer
I
Seco
pra
per
fir
est
po
ma
co
tel
ni
lea
co
Ap
he
ta
su

CLAVIS FIDEI.

U^T E M A D M O D U M flu-
men illud, quod Paradisum
irrigavit; sic Ecclesiæ do-
ctrina in quatuor Capita
dividitur: nempe, Symbo-
lum Apostolicum, decalo-
gum, Orationem Dominicam, & Sacra-
menta.

Primò, in Ecclesia vivendum, per fidem.
Secundò, ad regulam vitæ veniendum, per
præcepta. Tertiò, ne deficiamus, cavendum,
per preces, Et cum, his non obstantibus, in-
firmi sumus, ad gratiæ figilla recurrendum
est; quæ sunt Sacramenta.

Primò, fides necessaria est. Sine fide im-
possibile est placere Deo, *Heb 11. 6.* Sum-
ma autem fidei in Symbolo Apostolico
continetur. Symbolum vocatur, quia est
tessera seu nota, per quam milites Christia-
ni discernuntur ab aliis: vel ἀπὸ τῆ συμβάλ-
λειται, à conferendo, quasi esset ab Apostolis
collatum & compositum. Utcunq; dicitur
Apostolicum, quia summam fidei compre-
hendit, quam Apostoli prædicârunt. Scr-
vandæ sunt Scripturæ, quæ in illis leguntur,
sunt credenda: hæc tamen præcipua & fun-
damentalia

Lib. 6 con-
fess. cap. 5.

damentalia, quæ simpliciter necessaria sunt. *S. Augustinus* scribit, culpandos esse, non audiendos, si qui fortè dicerent, unde scis libros illos, unius veri & veracissimi Dei spiritum esse, humano generi ministratos: id ipsum enim maximè credendum erat. At tamen non desunt *κεστήρια*, quæ Scripturam à Deo inspiratam esse evincunt: hæc verò potiora sunt: scriptorum authoritas, qui fuerunt extraordinariè vocati & missi. Doctrinæ majestas. Miraculorum amplitudo & claritas. Vaticiniorum veritas. Bibliorum sanctitas; nihil hîc inhonesti, nihil verè contradictorii reperitur. Accedit & illi humilis sublimitas, & sublimis humilitas. Harmonica deniq; utriusq; Testamenti veritas: Quod in veteri latet, in novo patet.

Symbolum autem ipsum, quod ex scripturis desumptum est, duodecim in se articulos, quasi esset Zodiacus Christiani, continet. Hi verò ad quatuor partes reduci possunt: prima, de Deo patre, qui omnia creavit. S^{da}, de Deo filio, qui homines redemit. Tertia, de spiritu sancto, qui fideles sanctificavit. Quarta, de Ecclesia, atq; de privilegiis, quæ dominus illi communicavit.

Ob.

Dicet aliquis: Opera Trinitatis ad extrâ sunt indivisa, quomodò igitur patri Creatio, filio redemptio, Spiritui sancto sanctificatio, tribuitur?

Sol.

Hoc fit, non ad excludendum, sed ad distinguendum

modo credere, est per bona opera in Deum orare, inquit Magister. 3. Sent. Dist. 23.

Credere Deum, est cognoscere quod sit talis Deus. Credere Deo, est confiteri, quod pol sit verax: at credere in Deum applicatio- nem requirit, quod sit mihi Deus. Invenitur fides non recta. Quædam est ficta, & est cau hypocritarum; dicit Apostolus, quod finis De mandati est charitas, ex corde puro, & fide non ficta. 1. Tim. 5. 1. Quædam est mortua, & est peccatorum, sive existentium in peccatis. Fides sine operibus mortua est. Jac. 2. 26. Quædam est infirma, & est tepidorum. Infirmitas in fide suscipite. Rom. 14. 1. Quædam est modica, & est timidorum, ideo Christus dixit: Modicæ fidei, quare dubitasti? Mat. 14. 31.

Hucusque de fide ipsa, jam de fidei objectis, quorum primum Deus est, quem nescire mori, quem nosse vivere est, testante Augustino. Et primo demonstrandum est, quod sit Deus. Hoc fieri potest, ex libro naturæ, quatenus est Creator, & ex libro scripturæ, quatenus est Creator, conservator & redemptor. Deus est cognoscibilis, licet non sit comprehensibilis, ut Aquinas.

Sum. part.
1. quas. 12.
Art. 7.

Esse Deum probant hæc argumenta ex natura petita, quæ tamen sunt scripturæ communia, videlicet: creaturarum ordo pulcherrimus, ut cæli enarrant gloriam Dei, Psal. 19. 1. mens hominis, notitiæ principiorum

umorum, notitia principii, quòd sit Deus: *Rom.*
1. 19. pavores conscientiae in peccatoribus,
sit præmia bonorum, pœnæ malorum, ordo
dòd politicus, virtutes heroicæ, inventiones ar-
io-tium, prædictiones futurorum, finis & utili-
tur tas rerum omnium, impossibilitas progressus
est causarum in infinitum. Ex scriptura autem
nis Deum esse probari potest, ex infinitis ferè
de testimoniis, ex variis apparitionibus, ex stu-
na, pendis miraculis, ex propheticis vaticiniis,
c- & admirando rerum eventu. Qui igitur
c. Deum negat, non tantum ratione, sed etiam
o- sensu caret, ut *Avicenna* dixisse fertur. Ma-
i. nifestum est, quòd sit; jam videndum, quid
o sit Deus.

a- Definiri Deus nequit quia immensus; de-
scribi potest, Philosophicè & Theologicè.

e- Philosophicè, Deus est mens æterna, sibi
f- sufficiens, atq; omnis boni causa.

- Theologicè, Deus est ens perfectissimum,
, unum essentiâ, trinum personis.

o Theologica descriptio differt à Philoso-
phica, primò, perfectione; nam addit aliquid
naturæ ignotum de Trinitate, & quod natu-
ræ est cognitum explicat. Secundò, effectu,
cognitio naturalis homines inexcusabiles
tantum facit. *Rom.* 1. 20. cognitio autem su-
pernaturalis est salutaris: proinde verus
Deus differt à numinibus gentium, attribu-
tis, personis, operibus. Attributis, quia ex-
tra Ecclesiam non rectè & integrè intelli-
guntur.

guntur. Personis, quia Gentiles Trinitatem ignorant. Operibus, quia extra Ecclesianum admiranda Dei opera, & maximè illud redemptionis, non percipiuntur.

Jam verò omiſſis aliis proprietatibus, quæ apud Scholaſticos prolixè tractantur, oſtendam primò, quod Deus ſit unus: Jehovah teſtatur, quod Deus, & non eſt alius præter unum. *Deut. 4. 35.* Deinde, ſumma Majeſtas non poteſt eſſe, niſi uni ſoli competit. Perfectiſſimus non poteſt eſſe, niſi unus: Deus autem continet omnem perfectionem ſub latitudine entis humanè poſſibilem. Omnipotens etiam unus tantum eſſe poteſt. Et ſi plures eſſent Dii, aut imperfecti omnes, aut reliqui ſuperflui, utrumq; abſurdum. Infiniſſimum præterea tantum unum eſſe poteſt, nec poteſt eſſe niſi una rerum omnium cauſa prima: & denique ſummum bonum tantum unum eſſe neceſſarium eſt. Deus itaq; eſt unus, imò & uniſſimus, ut loquitur D. *Bernardus*.

Ob.

Sol.

Multi tamen dicuntur Dii. At hoc fit impropriè, vel propter quandam ſimilitudinem, vel ſecundum vani hominis opinionem. Primò, per quandam ſimilitudinem, vel propter naturæ & ſapientiæ præſtantiam, ut angeli, vel propter officii excellentiam, ut Magiſtratus. Vel propter maximam potentiam, ut Diabolus. Vel propter nimiam indulgentiam, ut venter.

Secundò, ex falſa hominum ſententia Idola appellantur Dii.

Ap-

taten Apparet igitur , quòd Deus sit unus,
 efianhunc ostendendum , quòd sit trinus perso-
 d renis. Lumine naturali Trinitas probari non
 potest , ut docet *Thomas contra Scotum*. *Thom. pas.*
 s, qu Vestigia tamen Trinitatis ex creaturis, *1. q. 32.*
 ften præsertim ex tribus animæ facultatibus, in- *art. 1.*
 ovab intellectu, memoria, & voluntate, affert *Lum.*
 num, *bardus. 1. Sent. Dist. 3.* Sed hæc tantum pa- *Lomb. 16*
 non riunt cognitionem confusam, non distin- *sent. dist. 3.*
 non ctam. Deus est trinus, sed non triplex, est
 inenim simplicissimè existens : & nos adhi-
 entis bemus Trinitatis vocabulum, non quia scri-
 tan- ptura dicit, sed quia non contradicit. Et ha-
 aut betur in scripturis quoad rem, licet non
 , u- quoad vocem, implicite, licet non explici-
 tan- te. Et licet scripturam verbis convenienti-
 nisi bus interpretari, præcipuò propter fraudes
 niq; hæreticorum sub verbis scripturæ suas hæ-
 fla- reses ferè occultantium.

ssi- Quòd sint tres personæ multis sacræ
 paginæ in locis habetur, & clarissimè, *Mat.*
 m- *3. 16.* Pater clamat, hic est filius meus dile-
 di- ctus, filius baptizatur, & Spiritus sanctus
 io- descendit specie columbæ. *1. Joh. 5. 7.* Tres
 em, sunt qui testimonium perhibent in cœlo.
 ti- Pater est à seipso, Filius à Patre ab æterno
 ti- genitus, Spiritus sanctus ab utroq; proce-
 am dit. Pater est alius à filio, sed non aliud, &
 ni- sic dereliquis. At in hac re melior est fide-
 o- lis ignorantia, quàm temeraria scientia. *Quæst. 10*
 p- Concludo itaq; cum *Roberto Holcot* apud
 nos

nos Oxonienses celeberrimo quondam
Professore: quemadmodum refert *Gabriel* ex
Biel. Hæc ille modestè:

Quæst. 10
Determ. 1.
sent. dist.
13. qu. 11.

Dignè loqui de personis
Vim transcendit rationis,
Excedit ingenia.

Quid sit nasci, quid processus,
Me nescire sum professus.

Obs.
Sol.

Dicet forsitan aliquis: Quod una essen-
tia non sunt tres personæ. At verum hoc
tantum de essentia finita. Deinde, quòd ubi
sunt tria & unum, ibi sunt quatuor, & in
Deo sunt tres personæ, & una essentia. At-
tamen non sunt realiter distinctæ. Sed ob-
jicietur, quòd eorum essentiæ sunt distin-
ctæ, quorum operationes sunt distinctæ.
Respondetur, quòd hoc solum affirman-
dum est de personis essentiam finitam ha-
bentibus.

Prima verò Trinitatis persona appella-
tur Pater. Patris nomen sumitur persona-
liter oppositum filio, & non nunquam essen-
tialiter, collatum cum creaturis, pro tota es-
sentia Divina.

Rational.
D. v. n. in
orat. Do-
min.

Prima persona vocatur pater, vel respec-
tu Christi, vel respectu nostri. Vel quem-
admodum ostendit *Durandus*, est pater
omnium generaliter, pater Christi singulas-
riter: & pater electorum specialiter.

Credo in Deum, non tantum ad patrem
refertur, sed etiam ad filiū & Spiritum san-
ctum

lammum: Et pater diciter omnipotens, non
 riel exclusis aliis personis.

Omnipotens est Deus, quia omnia potest
 facere, quæ vult, omnia, quæ non implicant
 contradictionem, quæ non repugnant ejus
 naturæ: & quia omnia sine difficultate, vel
 solo nutu, agit, quia solus habet potestatem
 omnia faciendi: & quia est autor omnis po-
 tentiæ creatæ.

Si dicatur, quòd Deus non potest mori,
 peccare, mentiri. Respondendum, quòd po-
 test Deus, quæ sunt potentiæ, non impoten-
 tiæ, pugnaret hoc cum ejus perfectione. Et
 si dicatur, quòd non potest contradictoria.
 Respondendum, quòd hoc pugnaret cum e-
 jus immutabilitate,

Argutiolas pertransco. Hoc præcipuum
 est, cum Deus sit omnipotens: qui timet
 Deum, non habet quod timeat ulterius; & si
 Dominus nobiscum, quis contra nos?

Sequitur in Symbolo, quòd Deus sit cre-
 ator cœli & terræ, hoc est, totius mundi.
 Creatio est rei alicujus ex nihilo productio,
 estq; vel immediata, primæ massæ, vel medi-
 ata, rerum ex illa massa productarum. Hæc
 vis creandi est solius Dei, non competit cre-
 aturis: quia creatura non potest dare sim-
 pliciter esse, nec potest esse instrumentum
 creationis: quia nihil disponitur, quod præ-
 existat: ut docet *Thomas* de modo eman-
 ationis rerum à primo principio, *par. I. quest.*

Ob.
 Sol.

45. art. 5. Et certè egregiè admodum *Suadetur* in disputationibus Metaphysicis, & *Pest e* *verius* de naturali Philosophia, hanc reper-
 probant. Mundum à Deo creatum esse dācio
 monstrari potest ex scriptura, atq; etiam ra
 tionibus Physicis: non enim est progressu
 causarum, & effectuum infinitus in natura
 & mundus est effectus primus & præstantis
 finis; ergo à causa primā, & præstan-
 tissimā. Errant itaq; Philosophi, qui ve
 mundi æternitatem cum *Aristotele* somniab
 ant, vel materiam increatam cum *Platone*
 præmittunt, vel atomos & concursum for-
 tuitum, cum *Democrito*, *Leucippo*, *Epicuro*
 inducunt. Errat *Hermogenes*, qui materiam
 Deo coæternam affirmabat, & Stoici, qui d
 duo principia fingeant.

Ob.

Sol.

At obijciunt Philosophi: si mundus non
 est æternus, non semper gubernavit illum
 Deus: proinde fuit aliquando otiosus. Re-
 sponderetur, non ideo fuisse otiosum. Sed
 quid ergo fecit? Dicendum, quod elegit nos
 in Christo ante jacta mundi fundamenta.
Eph. 1. 4. vel ut *S. Augustinus* respondit, in
 —fabricavit Tartara, dixit,

His, quos scrutari talia mente juvat.
 At omne ortum interit, mundus non interit:
 ergo. Distingue orta per naturalem genera-
 tionem, & orta per creationem, tam illa,
 quam ista, Deus vel conservare, vel in nihi-
 lum redigere potest. Iterum tamen dicetur,
 quod

Quod Dominus & gubernator actu, felicior
 est eo, qui est potentiâ talis: ergò, aut sem-
 per exstitit mundus, aut per creationem fe-
 dâciior factus est Deus.

Respondendum, quòd Deo, vt perfectis-
 simo, & felicissimo in se, nihil ex creaturis
 uraccedere potest.

Mundus creatus est à Deo patre, per fili-
 um, & spiritum sanctum.

Omnia creata sunt ex nihilo, non ex Dei
 substantia, non ex præexistente materiâ.

Sed ex nihilo nihil fit.

Ob:

Hoc verum est Physicè, & ab hominibus.

Sol:

At homo non est creatus ex nihilo.

Verum est respectu materiæ proximæ,
 quid non respectu materiæ primæ.

Omnia sapientissimè, & optimè creata sunt.

At dicit Propheta: Non est malum in ci-
 uitate, quod non fecit Deus. *Am. 3. 6.* Hoc
 intelligendum de malo pœnæ, non malo
 ed culpæ.

Ob:

Sol:

Præterea, creatus est mundus, non subito,
 sed sex dierum spatio. In principio *Gen. 1.*

in principio universitatis rerum, sic *Basilius*

& *Ambrosius*. Ante omnia creata, inquit

Hom. 1.

Augustinus. Et creatus fuit propter Dei
 gloriam, & hominum utilitatem.

Hexam. 1.

1. de Gen.

ad litteram

c. 1.

Sub creatione continetur Dei providen-
 tia. Deus adhuc operatur conservando, li-
 cet non creando.

Sicut nihil factum est, nisi per essentiam
 creatricem,

45. art. 5. Et certè egregiè admodum *Sua-
rez* in disputationibus Metaphysicis, & *Pe-
rerius* de naturali Philosophia, hanc rem
probant. Mundum à Deo creatum esse de-
monstrari potest ex scriptura, atq; etiam ra-
tionibus Physicis: non enim est progressus
causarum, & effectuum infinitus in natura,
& mundus est effectus primus & præstantis-
simus; ergo à causa primâ, & præstan-
tissimâ. Errant itaq; Philosophi, qui vel
mundi æternitatem cum *Aristotele* somni-
ant, vel materiam increatam cum *Platone*
præmittunt, vel atomos & concursum for-
tuitum, cum *Democrito*, *Leucippo*, *Epicuro*
inducunt. Errat *Hermogenes*, qui materiam
Deo coæternam affirmabat, & Stoici, qui
duo principia fingeant.

Ob.

At objiciunt Philosophi: si mundus non
est æternus, non semper gubernavit illum
Deus: proinde fuit aliquando otiosus. Re-
spondetur, non ideo fuisse otiosum. Sed
quid ergo fecit? Dicendum, quòd elegit nos
in Christo ante jacta mundi fundamenta.
Eph. 1. 4. vel ut *S. Augustinus* respondit,
—fabricavit Tartara, dixit,

Sol.

His, quos scrutari talia mente juvat.
At omne ortum interit, mundus non interit:
ergò. Distingue orta per naturalem genera-
tionem, & orta per creationem, tam illa,
quam ista, Deus vel conservare, vel in nihi-
lum redigere potest. Iterùm tamen dicetur,
quòd

quòd Dominus & gubernator actu, felicior est eo, qui est potentiâ talis: ergò, aut semper exstitit mundus, aut per creationem felicior factus est Deus.

Respondendum, quòd Deo, vt perfectissimo, & felicissimo in se, nihil ex creaturis accedere potest.

Mundus creatus est à Deo patre, per filium, & spiritum sanctum.

Omnia creata sunt ex nihilo, non ex Dei substantia, non ex præexistente materiâ.

Sed ex nihilo nihil fit.

Ob:

Hoc verum est Physicè, & ab hominibus.

Sol:

At homo non est creatus ex nihilo.

Verum est respectu materiæ proximæ, sed non respectu materiæ primæ.

Omnia sapientissimè, & optimè creata sunt.

At dicit Propheta: Non est malum in civitate, quod non fecit Deus, *Am. 3.6.* Hoc intelligendum de malo pœnæ, non malo culpæ.

Ob:

Sol:

Præterea, creatus est mundus, non subito, sed sex dierum spatio. In principio *Gen. 1.* in principio universitatis rerum, sic *Basilius & Ambrosius.* Ante omnia creata, inquit *Augustinus.* Et creatus fuit propter Dei gloriam, & hominum utilitatem.

Hom. 1.

Hexam. 1.

1. de Gen.

ad litteram

c. 1.

Sub creatione continetur Dei providentia. Deus adhuc operatur conservando, licet non creando.

Sicut nihil factum est, nisi per essentiam creatricem,

In Monol.
cap. 12.
Tom. 3.

creatricem, ita nihil viget, nisi per ejusdem potentiam servatricem, ut loquitur *Ambrosius*.

Providentia autem est Dei actio, quâ res universas in sui nominis gloriam, & bonorum salutem, liberè, sapienter, potenter, ac bene conservat & gubernat.

1. Offic. c.
13,

Est Dei actio, non enim est otiosa intuitio, sed efficax rerum administratio. Versatur autem circa res universas, minutissimæ providentiæ Dei subjiçuntur, passeruli, capilli, vermiculi. Deus totus oculus, quia omnia, imò abjectissima videt. Et optimè dixit *S. Ambrosius*, si non est injuria, & probum Dei, minutissimas quasque res fecisse, multò minùs probum illius factas regere. Deus liberrimè agit. Deus non necessitati, sed necessitas Deo subjiçitur. Errant Stoici, qui Deum ad fatalem causarum necessitatem alligant: Deus omnia agit sapienter, ad quosdam fines, contra Epicuræos, qui omnia fortunâ fieri autumant: Casus & fortuna voces sunt ineruditorum, testante *S. Basilio*, nihil fortuito fit respectu Dei, sed respectu nostri: & agnoscit *S. Augustinus* se malè fortunæ nomen in scriptis suis toties usurpatum fuisse: Deus agit potenter, nullâ vi impediri, nullâ lege vinciri, nullâ impotentia defatigari potest: Deus omnia agit benè, quia est optimus; ex pessimis bonum elicit, & malis bene utitur: Dei au-

Conc. 8. in
psal. 32.
Lib. 1. Re-
tr. c. 1.

tem

dem rem providentia est vel universalis, vel particularis. Illud Apostoli. I. *Cor.* 9. 9. Num & Deo de bobus cura est? non dicitur absolute, sed comparate quod non parem habeat Deus erga jumenta & homines curam, major cura est erga homines.

Nec obstat, quod multa tam confusa sint. Confusa enim reguntur à Deo, sed non confusè; sed quatenus in confusione est aliquis ordo. Neq; etiam obstat tempestatum inconstantia, nam nix, grando, glacies, faciunt voluntatem ejus. Dei opera nos decet mirari, non rimari. Nec obstant monstra & defectus naturales. Sunt hæc *παρεκτάσεις* naturæ, secundum *Aristotelem*. 4. de generatione animalium, c. 4. Non deficient ab ordine causæ universalis, sed particularis. Vel secundum *Thomam* deficient à fine ultimo, qui est perfectio generati, non à fine proximo, operatur enim natura, aliquid ad minus formando.

Et si aliquis loquatur de peccatis. Dicendum est, quod peccata non sunt actiones, sed accidunt actionibus; quæ per se bonæ sunt, & à Deo. At inquiet aliquis, peccata fiunt Dei providentiâ. Verum est providentiâ Dei permittente, determinante, ad optimos fines dirigente, non verò efficiente. Confundantur, qui Deum malorum autorem arbitrantur: hoc votum est *Damasceni*, lib. 4. de Orthodoxa fide, c. 20. Et si

dicatur, quòd idem opus malum, & Deo, & peccanti tribuitur: ut venditio *Josephi*, vel crucifixio Christi. Respondendum, quòd hoc fit diverso respectu; peccanti tribuitur, quatenus est malum opus; sed Deo quatenus bonum est. Huc facit commune illud simile equitis equitantis equum claudum, claudicatio non est ab equite, sed ab equo ipso fratres *Josephi* ipsum vendiderunt ex malicia. Deus hoc permisit ex misericordia, ne interficeretur, propter suam gloriam & in maximum servi sui commodum. Judæi Christum crucifixerunt ex malevolentia, Deus pater hoc permisit, ex summa suâ erga homines benevolentia. Judas Christum tradidit ex cupiditate, pater cœlestis ex charitate.

Errant, qui asserunt Deum inclinare & impellere voluntatem impiorum ad gravia peccata; in utero matris hominem cum perversitate ingenii, & peccandi necessitate condidisse; vel *Esavum* in hoc creâsse, ut impiè viveret, vel movere latronem, ad occidendum innocentem, & imparatum ad mortem. Certissimum hoc est, quòd iniquitatem Deus non approbat, nec efficit: providentiæ tamen ejus subjacent omnia, omnes creaturæ, rationales, vel irrationales, omnes eventus, boni vel mali. Præcipuam verò electorum suorum curam habet. Providentia ejus respectu illorū est maximè specialis. Benè itaq; agamus, simus patientes in adversis,

& adversis, grati in secundis, speremus in futurum. Deus etenim noster est omnipotens, bonus & verax.

Hucusq; de prima symboli parte, Sequitur secunda, quæ est de fide in Christum, his verbis: *Et in Jesum Christum, filium ejus unicum, Dominum nostrum, &c.* Secunda persona est Deus verus, non homomerus; aliter non esset objectum fidei. Appellatur Jesus, hebraicè יֵשׁוּעַ, vel יְהוֹשֻׁעַ, *Ieschuah. Jehoschuah.* hoc est, Salvator, quia salvat populum suum, *ah.* *Mat. 1. 21.* Hoc nomen Jesus est mel in ore, melos in aure, jubilus in corde. Alii hoc nomen habuerunt, *Iosua* dux, & *Iosua* Pontifex: Illi tamen hominum impositione, Jesus angelicâ denunciatione. Illi salvatores typicè & figurâ; Jesus autem verè, & suâ naturâ. Illi contulerunt bona corporalia, Jesus etiam spiritualia. Illi ministri, hic magister. Jesus salvator *καὶ ἑξοχῶς*, salvat solus, exclusis creaturis. Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo salventur: *Act. 4. 12.* Salvat à malo culpæ: salvat à malo pœnæ: Sublatâ causâ tollitur effectus: gaudet itaq; unaquæq; fidelis anima, & dicat: O Jesu esto mihi Jesus.

Secundò Mediator noster vocatur *χριστός*, unctus à *χρίω*, ungo, Hebraicè verò dicitur *מָשִׁיחַ*. Eodem sensu dicitur, quòd habuit nomen hebraicum, *Jeschuah*; quia futurus erat salvator Judæorum, & nomen græcum

Xeists, quia Græcorum, & gentium reliquarum: Quia enim Græci à tempore *Alexandri Magni* gentibus ferè omnibus dominabantur, & linguam cum imperio propagabant, hinc Gentiles omnes vulgò Græci *Epist. 200.* vocabantur, inquit *S. Augustinus*: Ut Prophetæ, Sacerdotes, Reges, oleo ungi solebant; ita & Christus unctus est, licet non ratione signi externè; & ceremonialiter; tamen ratione signati, internè & realiter. Unctus fuit, quia ad officium mediatorium ordinatus, & quia ad hoc officium obeundum donis ornatus. Donorum collatio erat quoad naturam humanam, ad officium ordinatio, quoad utramq; naturam. Unctus erat Christus in Prophetam & Doctorem, qui voluntatem patris patefaceret: in Pontificem & Sacerdotem, qui sacrificio corporis nos redimeret, & semper pro nobis intercederet: in regem, qui verbo & spiritu nos gubernaret. Officium nostrum hoc est: ut in odore unguentorum ejus curramus post illum. Trahe tu nos, Domine Jesu, & post te curremus.

A Christo nos Christiani, & hoc primùm Antiochiæ nominati fuimus: *Act. 11. 26.* De plenitudine ejus omnes accepimus, & fecit nos reges, & sacerdotes Deo patri. Reges sumus, ut contra peccatum, Satanam, mundū, imò contra nosmetipsos pugnemus. — *fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit:*

vincit. Sacerdotes sumus, ut sacrificemus Deo sacrificium laudis, orationis, contritionis, eleemosynæ, justitiæ, ac deniq; in omnibus vitæ Christianæ.

Prophetæ sumus, ut Deum cognoscamus, & cognitum verè profiteamur: ut Christiani simus, non solum ratione externæ professionis; sed etiam ratione internæ communionis, ut membra Ecclesiæ simus, non solum apparentiâ, sed etiam reipsâ existentia: At nunc de reliquis mediatoris nostri titulis: proximè appellatur filius Dei.

Filius ejus erat secundum divinam naturam, lumen de lumine, numen de numine; Et secundum humanam naturam modo communi, respectu creationis, modo speciali, respectu conceptionis. Filius est unigenitus, non enim habet fratres secundum generationem æternam, neq; secundum conceptionem extraordinariam: electi tamen dicuntur Christi fratres, propter patris adoptionem, propter humanitatis similitudinem, propter fraternam charitatem, & propter aliqualem cum Christo cõformitatem.

Præterea Mediator noster vocatur Dominus. Dominus titulus erat Imperatorum, adeò sublimis, ut *Cæsar Augustus*, *Dione* & *Tertulliano* testibus, illum recusârit, quasi tanto nomine indignus. Videtur, quòd faciebat hoc divino instinctu, ut gloriosus ille titulus intactus maneret uni Dei filio,

Dio. c. 55.
Tert. Apol. c. 34.

regi regum, & Domino Dominantium, mox in orbem adventuro, Jam verò Turcæ vocant suum imperatorem, magnum Dominum, & Tartari, Persæ, aliiq; orientales, Sultanum, id est, Dominum.

Jesus est Dominus noster, jure creationis, quoniam in ipso condita sunt universa, *Col. 1. 16.* Jure redemptionis per sanguinem ejus *Col. 1. 14.* Jure principalitatis, est enim caput omnis principatûs & potestatis, *Col. 2. 10.*

Jure conservationis ad salutem, dat enim ovibus suis vitam æternam, *Ioh. 10. 28.*

Jure paternæ constitutionis, quia pater omnia subjecit pedibus ejus, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, *Eph. 1. 22.* fecit ipsum hæredem universorum, *Heb. 1. 2.*

Dominium itaq; hoc, non solum ad nos extenditur, sed etiam ad omnes creaturas.

Cum itaq; Christus sit omnium nostrum Dominus, humiles esse debemus, & mites erga nos invicem; conservi enim sumus, Domini, quod justum est & æquum, servis præstare, scientes quod & vos Dominum habetis in cælo, inquit S. *Paulus* ad Colossenses, *c. 4. v. 1.* Et quia Christus est Dominus, illi soli adhæreamus, aliter plurimos Dominos habebimus alienos, quibus inservire miserrimum erit. Verissimè dixit S. *Ambrosius*, O quot Dominos habet, qui unum non habet? tot Dominos habet, quot peccata,

noxx peccata. imò sancte pater, tot Dominas ha-
 voxx bet, quot cupiditates, & certè, te iudice, fu-
 omi riosa Domina libido est. Nos igitur soli
 Sula Domino Jesu serviamus. Et si generosi si-
 mus Christiani, alterius Dominium non
 nis, admittemus. Equus enim, ut loquitur *Thom.*
Col. *Aquinas*, si generosus est, non alium, quàm
 ejus proprium herum, admittit sessorem, & ad
 cas ejus solius nutum movetur.

2. Haftenus de titulis mediatoris: describi-
 tur ulteriùs, quoad gradus exinanitionis, &
 im quoad gradus exaltationis.

Primò, Christus seipsum exinanivit. Ver-
 bum caro factum est. *Io. 1. 14.* filius Dei fit
 ter filius hominis, ut filius hominis fiat filius
 dit Dei. Jam est, qui erat, & quod est, non erat,
 2. inquit *S. Hilarius*, Mediator noster fit De- *De Trinlt.*
 2. us & homo, ut Deum & homines se junctos *lib. 10.*
 os iterum conjungeret.

Et si dicatur, quòd caro Christi, non po-
 m tuit carni nostræ uniri, quia caro nostra pec-
 es catrix est. Respondendum, quòd ab acci-
 s, dente ad substantiam non valeat conse-
 is quentia.

Si dicatur, quòd Deo nil potest accedere.
 Dicendum, quòd verum est quoad perfecti-
 onem, non quoad unionem. Quòd huma-
 na natura non potest ad Deum accedere,
 s. Verum est, nisi Deus assumat. Quòd igno-
 miniosum est Deo esse creaturam. Ignomi-
 niosum est mutari in creaturam, non verò

Ob.
Sol.

Ob.
Sol.

uniri cum illa, sine mutatione essentia.

Sed licet in Christo sint duæ naturæ, una tantum est persona. Licet Deus sit, & homo, non duo tamen, sed unus est Christus, ut *S. Athanasius* in symbolo suo profitetur. Humana Christi natura non constituit personam, quia non subsistit per se, sed sustentatur in & à λόγῳ.

Ob.

Sol.

Si obijciatur, quod Deus & homo sint duæ personæ. Respondendum, quod verum est, si non uniantur.

Si dicatur, quod mortuus & perpetuo vivens, non sunt idem. Verum est, quod non sunt idem, secundum idem: Christus autem sic fuit secundum diversas naturas.

Si quærat, quomodo incarnatio attribuat filio? Sciendum, quod incarnatio inchoativè est opus totius Trinitatis, terminativè verò solius filii. Ille naturam assumpsit, quam pater, in ipso, per spiritum sanctum, ex Virgine formavit. Nexus substantialis etsi ab omnibus personis productus, formaliter tamen non connectebat naturam humanam cum aliâ, quàm cum persona filii: ut fusè *Suarez* & alii Theologi in 3. part. D. *Thoma*. Atq; duarum naturarum unio facta fuit hypostaticè, sive personaliter: non physicè, ut forma unitur materiæ; nec spiritualiter, ut electi inter se, & cum Deo; nec per assistentiam, ut nauta navi; nec relativè, ut amicus amico; nec mysticè,
ut

ut in Sacramento; duæ naturæ unitæ fuerunt inconfusè, inconvertibiliter, indivulsè, inseparabiliter. Inconfusè, manentibus suis cuique naturæ proprietatibus; nonnunquam tamen personæ ab alterutra natura denominatæ, in concreto, per communicationem idiomatum tribuuntur proprietates alterius naturæ: ut Deus suo sanguine Ecclesiam acquisivit. *Act. 20. 28.* Dominus gloriæ crucifixus. *1 Cor. 2. 8.* hoc est, secundum naturam humanam. Filius hominis dicitur esse in cœlo, *Joh. 1. 13.* hoc est, secundum naturam divinam. Locutio hæc debet esse in concreto, non in abstracto. non sequitur, Deus est passus, ergo Deitas est passa.

Secundò, naturæ unitæ fuerunt inconvertibiliter, sine mutatione divinæ in humanam, aut humanæ in divinam.

Tertiò, indivulsè, sine divisione naturarum, tametsi non sine distinctione: non sunt duo Christi, sed unus.

Quartò, inseparabiliter: perpetuò manet hæc unio. In morte Christi anima separabatur a corpore, sed divina natura suo modo utrique mansit unita, soluta fuit unio naturalis, non personalis.

Hæc de incarnatione in genere. Sequuntur partes ejus, conceptio Christi, & natiuitas.

Conceptus fuit ex spiritu Sancto: non ex Spiritûs sancti essentiâ, sed ex efficientiâ,
Ex,

Ex, non denotat materiam, quasi Christus esset ex Spiritûs Sancti substantia, fuit enim ex patribus secundum carnem, *Rom. 9.5.*

Deus etiam immutabilis, & λόγος carnem assumpsit, non est in illam mutatus: sed *Ex* causam efficientem significat, quia virtute & potentiâ Spiritûs Sancti Christus conceptus est.

Conceptio de Spiritu Sancto dicit miraculosam carnis Christi formationem, absq; complexu viri: Deinde, ejusdem a peccato originis sanctificationem, & cum λόγῳ hypostaticam unionem.

Statuitur corpus Christi simul & semel perfectum fuisse, non successivè, ut aliorum hominum corpora quadraginta dierum spatio; aliter non conceptus fuisset Christus homo, sed embrio. anima etiam rationalis fuit inspirata. Malè dixit *Apollinarius* animam Christi fuisse ejus divinitatem. Anima ejus tristis fuit, quod non competit divinitati, anima ejus in morte discessit à corpore; divinitas verò non recessit.

Conceptus fuit pro nobis, ecce amorem! quo conceptu nos hunc exprimemus?

Conceptus fuit à Spiritu Sancto, ecce prudentiam! ut a peccato foret immunis. lugeamus nos propter impuram nostram conceptionem. Dicat unusquisque cum *David*, Ecce in iniquitatibus conceptus sum. *Psal. 51.5.* pura ejus conceptio impurita-

tem

tem nostram teget, si posthac puritati stud-
deamus.

Sic fuit conceptio, succedit nativitas.

Christus natus fuit, ut veritas humanæ naturæ significetur. Natus ex *Maria*, ut cum ex patribus esse, puta, *Davide & Abrahamo*, ex quibus fuit *Maria*, designetur. Natus ex *Maria* virgine, ne labe originali coinquinaretur, & ut Scriptura impleretur: sic prædixit *Esaias*, ca: 7. v. 14. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium.

Nec de hac re tacuerunt Sybillæ, si modò vera sint quæ de illis scribuntur. Et sanè *Boëtius* de disciplina Scholastica mirum quid refert, scilicet in tumba *Platonis* repertam fuisse laminam auream, in qua scriptum fuit, Credo in filium Dei nasciturum de virgine. Et tale quid de quodam refert *Nicéphorus*, quòd tempore *Constantini* ejusque matris *Irenes* locus lapideus subter terram inventus fuerit cum hac inscriptione, Messias nascetur ex Virgine, & ego credo in eum.

Ex his omnibus emergit fidei confirmatio, & firma consolatio, quòd salvator natus sit, & nobis natus. *Isai. 9. 6.* cum dives esset, propter nos factus egenus. Nostri causâ fuit opprobrium hominū, & abjectio plebis; humilis fuit, quia nollet nos esse superbos; ex paupercula natus fuit, ut ostenderet, quòd divitiis & honore gloriandum non

non sit, atque ut nos infimâ conditione contentos esse doceret. Peperit virgo filium suum, & pannis involvit, exceptum prius virgineis ulnis, in quas Angeli recens natum deposuerant, ut conjicit *Suarez*. Pastor Israelis pastor bonus pastoribus fuit manifestatus. Angelus evangelizavit gaudium magnum, quod esset omni populo, quia natus erat salvator, Christus Dominus, in civitate *David*, & subito cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudabant Deum, Jesus panis vitæ natus erat in Bethlehem domo panis. Natus fuit in stabulo, ut nos splendida palatia, non tantopere curaremus, & postea loco hujus stabuli constructa fuit à sancta *Helena* splendidissima Ecclesia in honorem virginis Deiparæ.

Beda de loco sanctis & alii.

Quod attinet ad modum partûs, fuit certè mirabiliter singularis, & singulariter mirabilis. De hac re *S. Augustinus* egregiè admodum differit, sic inquires: dicat mihi Judæus incredulus, quemadmodum virga arida, (scilicet *Aaronis*) fronduit & floruit, & nuces protulit, & ego dicam illi, quomodo virgo concepit & peperit. Sed profectò nec Judæus virgæ poterit explicare conceptum, nec ego virginis partum. Divina mysteria non intellectu discutienda, sed fide veneranda, inquit *S. Gregorius*. Credo itaque ego, quòd sat nobis est simpliciter credere, quòd Christus natus sit ex *Maria* virgine.

Et

Et sanè piè tenendum est, quod alma redemptoris mater virgo semper mansit.

Virgo fuit partum post, in, & ante suum. Quod fusè admodum ostendit *S. Hieronymus* contra *Helvidium*. Et locus ille, *Mat.*

Ob.

1. 25. Non cognoscebat eam, scilicet *Joseph*, donec peperit filium suum primogenitum, designat quòd non cognovit eam omnino. Simile habetur. 2 *Sam. 6.* versu ultimo, ubi dicitur *Michol* filiam *Saulis* non habuisse filium, donec moreretur, hoc est, nunquam habuisse.

Sol.

At quomodo Christus dicitur primogenitus, si non habuerit fratres. Respondendum, quod Christus sic dicitur, non quòd post eum filius alius, Sed quod ante illum filius nullus.

Et ubi in Scripturis sermo habetur de Christi fratribus, ibi intelliguntur ejus confobrini & cognati: sic *Abraham* dixit ad *Lot*, nos fratres sumus, *Gen. 13. 8.*

Haecenus de Christi nativitate, sequitur passio. *Passus est sub Pontio Pilato*. Tota Jesu vita passio fuit, passus est in circùcissione, in fuga ad *Aegyptum*, in jejunio quadraginta dierum, atque in Diaboli tentatione, passus est carentiam summæ felicitatis, passus est omnis generis mala, omnes humanas infirmitates, excepto peccato: passus est inopiam, injuriam, & sensum iræ Divinæ, licet sine desperatione; ac denique ipsam mortem

mortem passus est secundum naturam humanam, tam animâ, quàm corpore. Docere Christum dolorem in carne, & in anima tristitiam veram, passionis tempore non sensitse, a veritate alienum est, & hæreticum; ac si dicatur ipsum, non hominem verum, sed ejus tantum similitudinem, assumpsisse: Sic rectè Magister 3. Sent. distinct. 14 Divina natura quiescebat, ut humana posset pati, sed sustinebat eum in doloribus, ut posset vincere. Causa movens Deum, ut filium passioni subjiceret, erat vel interna, vel externa. Interna, amor beneplaciti. Externa triplex: peccati miseria, unde misericordia; peccatum, unde justitia; & diaboli tyrannis, unde vindicta. finis, & fructus passionis Christi idem sunt diversâ ratione; respectu Christi fines, respectu nostri, fructus: suntq; duo, gloria divina, & salus nostra.

Judex sub quo Christus passus est, fuit *Pontius Pilatus*, totius Judææ pro *Tiberio* Imperatore gubernator: ut constaret Jesum verum fuisse Messiam, qui non venturus erat donec Sceptrum à *Juda* penitus ablatum foret, *Gen. 49. 10.* quod jam evenit Judæâ à Romanis devictâ. Deinde, dicitur passus sub *Pilato*, ut veritas dicti Christi de seipso gentibus tradendo, manifesta fieret. *Mat. 20. 19.* Præterea, quia passionesejus sub *Pilato* gravissimæ fuerunt. *Pilatus* Christum *ἐμὰς ἰωρῆ*, id est, loris cæcîdit, non propriis,

propriis, sed lictorum manibus, inquit S. *Hieronymus*. Mox toto corpore flagellis conscissum, spinis coronatum, purpureo paludamento, & arundineo sceptro ornatum, novo ludibrio, quasi personatum in theatro, miseriæ regem populo spectandum exhibet *Pilatus*, & dicit, Ecce homo. His verbis voluisset Iudæos ad misericordiam movere. Illi verò, ô durum hominum genus! immisericorditer Christum tractârunt. *Barrabam* insignem flagitiis à supplicio liberandum delegerunt, innocentissimum Iesum ad pœnas deposcunt. Potuisset *Pilatus* ipsis refragari, sed noluit: reluctante conscientia Iesum in manus inimicorum tradidit. Quinetiam uxor *Pilati*, quam *Lucius Dexter* *In Chron.* *Claudiam Proculam* vocat apud maritum *10. An* instat, ut nihil acerbius in Christum statuatur: *Chr. 34.* sed acrius pungebant illum minæ Iudæorum, quàm uxoris consilium. Fortasse somniavit uxor *Pilatum* plagis persecutum iri, quod postea contigit, illo, in *Vienniam Gallie* exulatum, misso: ut *Iosephus*, *Ado*, & alii describunt, & legimus postea ex desperatione sibi ipsi manus intulisse.

Deinde, Christus passus est sub *Pilato*, iudice ordinario, ut nos a severo Dei iudicio absolveret. Denique, ut innocentia ejus demonstraretur: *Pilatus* enim illi testimonium perhibuit, quòd nullam in eo invenit mortis causam, *70. 18. 38.* Ideò examinari illum

illum voluit Deus, & sic à consequenti perspicuum fuit, Christum non pro suis, sed pro nostris peccatis ad mortem traditum fuisse.

Ob: Contra hanc Christi sub *Pilato* passionem objicietur, quòd ille erat occisus ab origine mundi. *Apoc.* 13. 8. quomodo ergo sub *Pilato*?

Sol: Dicendum, quòd Christus occisus erat ab origine mundi, destinatione, electione, virtute, efficaciam, acceptatione, sed non executione. Occisus fuit ab initio in mente divina, passione idæali, sub *Pilato* verò passione reali.

Ob: Sed absolvi à reatu videtur *Pilatus*, quia nil fecit, nisi quod Deus decrevit fieri. *Act.*

Sol: 4. 28. Dicendum, quòd Deus non prædestinavit odium Iudæorum erga Christum: sed præcognoscens illud, constituit eo bene uti, & ex præcognitione mali consilium de genere humano per mortem Christi redimendo ordinavit. Actio displicuit, passio grata fuit.

Facinus Iudæorum & *Pilati* displicuit extremè Deo, sed Christi passio, & inde resultatura hominum redemptio, admodum grata fuit, & ab æterno decreta, & prædefinita. Ita *S. Prosper*, atque alii Doctores. Ex quibus patet, quomodo scelerati consilium Dei exequantur, etsi nil tale cogitantes, nec tamen à culpâ eximantur.

*Prosp. ad
objecta
Gallorum,
resp. 13.*

Dicit

Ob.

Sol.

Dicet aliquis, quòd oportuit Christum pati; videtur itaque, quòd *Pilatus*, & *Judæi* non peccârunt. Oportuit sanè ex hypothesi, necessitate ex voluntario moriendi decreto derivatâ : *Jesus* enim passus est, quia voluit, aliter potuisset hostiles manus effugere.

Andivistis, quòd Christus passus est, & sub quo. Sequitur in Symbolo, quòd Crucifixus fuit. Dixerunt *Judæi*, tam populus, quàm princeps crucifigatur, *Matt. 27. 23.*

Præ omni supplicio urgent crucem, in qua summa erat poenæ atrocitas, diuturnitas, ignominia, vivus exponebatur omnium inspectioni & ludibrio : & imaledictus erat qui penderet in ligno. *Deu. 21. 23.* Omne suspendii genus, non solum apud *Judæos*, sed etiam apud *Romanos*, extreme erat infamie. testis est *Seneca* *Epist. 101.* & *Livius, lib. 14.*

Seneca ep.

101.

Livius lib.

Atque hæc ratio fuisse videtur, quòd qui suspenditur in altum, quodammodo judicetur indignus, qui terram pedibus premat : *14.*

atque ideo à terra eliminatur. Quare Christus ut se abjiceret, vilissimum hoc mortis genus subivit, & maledictionem pro nobis in se suscepit, testante Apostolo ad *Galatas.*

c. 3. 13.

Cur verò Deus præ aliis suppliciis, voluerit filium suum crucifigi, in causa fuit, inquit *Tertullianus*, ut qui per lignum vicerat, scilicet diabolus, æmulâ operatione, per lignum quoque vinceretur. Secundo, ut per-

C

pessione

Ita S. August.
lib. 16.
de Civit.
Des. c. 32.

peffione crudeliffimi fupplicii copiofam nobis pararet redemptionem, iuftitiæ divi-
næ largiffimè fatisfaciendo. fic alii, atque
hinc fuma provenit nobis confolatio.
Tertiò, ut figuris & Prophetarum oraculis,
quibus id præfignificatum fuerat, fieret fer-
pens æneus in deferto exaltatus. Num. 21.
Job. 3. & facrificia quæ in altum levabantur,
Lev. 7. erant Chrifti crucifigendi typi. Et
ficut Ifaac tulit ligna, quibus impofitus fuit,
Gen. 22. fic & Chriftus lignum crucis. Una
pars montis Morie erat extra *Hierofolymam*,
in quo quàm Ifaac, tam Chriftum immolatū
fuiſſe, docet S. *Hieronymus* ex traditione
Iudeorum. Hæc pars dicta fuit poſtea mons
Calvariæ: à craniis damnatorum, qui illic
morte plectebantur. Præterea eò quod
Adami cranium, ut quidam cenſent, ibi in-
ventum fit, quem ſub cruce ſepultum fuiſſe,
Tertullianus, & multi ex antiquis opina-
bantur, aliquibus etiam aſſerentibus, ſangui-
nem Chrifti in cruce ſuſpenſi in Calvariam
Adæ defluxiſſe, ut oſtenderetur, ipſum &
poſteros ejus in Chriftum credentes per
Chrifti ſanguinem ſalvandos fore: atq; hoc
credebatur a piis, ut affirmat S. *Cyprianus*
ſermone de reſurrectione. Sanè piè ſatis,
non novi, quàm verè. In genere, à prætio-
ſiſſimo Chrifti ſanguine virtutem ad ſalu-
tem efficaciffimam derivari conſtat. Nos
interea peccata, pro quibus Chriftus clavis
erat

erat confossus, defleamus: atque ut Israelitæ aneum serpentem, sic nos fidei oculis intueamur Jesum, & sanabimur: pro viribus nostris crucifigamur mundo: hac de causâ totus nobis figatur in corde, qui totus pro nobis fgebatur in cruce.

Audi vîstis crucifixionem, audite mortem.

Agnus Dei expiravit in cruce, eodẽ tempore, quo agnus vespertinus, seu jûge sacrificiũ offerebatur in templo: nempẽ horâ nonâ apud Iudæos, quæ tertiæ nostrę pomeridianæ respondet. Mors Christi erat voluntaria, nemo sustulit animam ejus ab ipso, sed ille posuit eam à seipso, *Jo. 10. 18.* quod certè liquet ex clamore ipsius valido in cruce cum cæteri moribundi loquelam amittant, & in gutture tantum sibilent. Non sine ratione admirabundus Centurio dixit: hic est filius Dei. *Matt. 27. 54.* Idem arguit inclinatio capitis, cum alii homines prius expirent, quàm caput inclinent. Et quia mors Christi erat voluntaria, ideo meritoria; aliter inobedientiam nostram non lisset. Secundò, erat mors innocens, quod comprobatur tota historia, & hostium confessio. Tertiò, erat mors pretiosa, dignitas ejus ex dignitate personæ, & sic æquipollens morti æternæ.

Oportuit Christum mori propter Dei justitiã. Peccatũ læsio summi boni, ideo expiandum summo supplicio: sponsori igitur nostro mors fuit degustanda, propter Dei ve-

ritatem, qui dixerat de fructu arboris vetitæ, quo die de ea comederis, morte morieris: *Gen. 2. 17.*

Oportuit Christum mori propter vaticiniorum adimpletionem, & propter ipsius Christi de morte sua prædictionē: *Io. 12. 33.*

Propter Testamenti gratiæ confirmationem, quod morte filii Dei perficiendum erat: *Heb. 9. 16.*

Ex morte Christi, tanquam ex fonte fuit redemptio nostra, hinc primario est justificatio: *Rom. 8. 34.* hinc regeneratio, sive restauratio naturæ corruptæ, vetus noster homo vi mortis Christi interimitur, & sanctificatio impetratur: mors Christi labefactat peccatum originale Christiani, & licet mors Christi sit præterita, adhuc tamen mortificat peccata nostra: quia virtus illius perpetuo durat. Si modò veram hanc panaceam cælestis archiatri pectoribus nostris applicemus. Nos itaq; cum Apostolo tripudiemus, & dicamus: ubi est, O mors, stimulus tuus, *1 Cor. 15. 55.*

Mors mortis morti mortem, mors, morte redemit. Suscepit Iesus mortis servitutem, ut nobis tribueret vitæ æternæ libertatem. Ad ipsum pervenit vera mors, ut ad nos perveniret vera vita, inquit S. *Ambrosius.*

At si Christus pro nobis mortuus sit, cur & nobis moriendum? Respondetur, quod hoc nihil obstat. Mors enim nostra non est pro

Ob.

Sol.

pro peccatis satisfactio, sed de peccatorum reliquiis nobis inhærentibus admonitio: ab iisdem repurgatio, & in vitam æternam traductio. Sanctitas redemptionis nostræ est finis, ne voluptatibus indulgeamus. Pro peccatis dulcissimus Iesus mori dignatus est, & amoris hujus ineffabilis gratiâ, nos mori potius quàm in peccatum ruere eligamus. At, pro dolor ! piissime Iesu, quàm pauci mortales pro doloribus mortis tuæ ita dolore afficiuntur, ut vitæ Sanctimoniam & pietatem colant ?

Christus pro fratribus, imo pro inimicis animam deposuit : sic & nos etiam alios, si res ita postulaverit, diligamus, quod urget sanctissimus Apostolus *Ioannes, 1 epist. cap. 3. v. 16.* Dilectio hæc exoptari, at à nimis duro hominum genere, vix expectari potest. Denique mors fidelibus nil nisi larva ; fideles igitur simus usque ad mortem, & ne mori timeamus.

Hucusq; de morte Christi, sequitur sepultura. Mortuorum corpora decenter sepelienda. Inhumani æstimati sunt, qui hoc neglexerunt. Inter hos fuerunt Lothophagi, qui corpora amicorum in mare jactabant. Sabæi, qui regum cadavera, inter sterquilinia projiciebant. Scythæ, qui honoris gratiâ cadavera eorum quos diligebant, inter epulas devorabant. Hircani, qui canibus, aut feris ea objiciebant. Hi omnes execrabiles.

*Historical
& Geographical
passim.*

At mors Christi, licet ignominiosa, sepultura tamen fuit valde honorifica. Viri primarii eum sepelierunt. *Nicodemus* magnus Juris-peritus, *Josephus*, civis *Hierosolymitanus*. Qui discipuli prius erant operti, jam verò, o magnam passionis virtutem, aperti. Huic etiam operi plures foeminae religiosae & nobiles cooperatae sunt. Patet etiam honor sepulturae ex aliis circumstantiis: abundantia aromatum corpus conditum. Et Syndone pretiosa involutum fuit. Christus sepultus erat in sepulchro novo, exciso ex petra, ne si alius ibi sepultus fuisset, alius resurrexisse diceretur: ut notant Patres. In sepulchro novo voluit sepeliri novus homo; & in horto, ut corpus ibi seminaretur, & resurrectionis fructum ferret. In horto, ut peccatum *Adami* commissum in horto expiaretur. Ut nativitas ejus fuit ex intacto Virginis thalamo, ita sepultura à nullo corpore mortuo contaminari debuit. In sepulchro alieno voluit sepeliri, ut sicut in alieno domicilio natus, ita in alieno mortuus jaceret. Et noluit propriam habere sepulturam, qui non habuit propriam mortis causam. Sepulchrum Christi erat locus summae devotionis. *S. Hieronymus* loquens de *Paula* dicit. Ingressa sepulchrum Domini osculabatur lapidem, & ipsum corporis locum, in quo Christus jacuerat. Celeberrima autem fuit ex toto orbe ad sepulchrum gloriosum

gloriosum hoc peregrinatio. Turca hostis infestissimus magnum ex visitatione loci lucrum colligit, atq; hujus rei causâ, vel metu poenæ, nondum illud evertit. Non credo nobis necessarium esse tam longam pertransire viam, possumus de hac re domi tutius meditari. Et licet solennis Lovanii, in memoriam Christi sepulturæ, instituaturs processio, ubi Beata Virgo & aliæ mulieres cum dolore comitantes funus repræsentari solent, non dubitamus tamen quin pia mens possit hoc sine tali pompa peragere.

Sepultus fuit Christus, ut implerentur veteris Testamenti typi; nimirum Jonæ, & aliorum. Sicut *Jonas* fuit in ventre ceti, tribus diebus, & tribus noctibus: sic de se prædixit Christus, *Mat. 12. 40.* Præterea sepultus fuit, ut constaret ipsum verè fuisse mortuum: atq; ut nos sciremus sepulchra nostra, per sepulturam Christi fuisse sanctificata, non amplius esse loca horrida, sed placida, in quibus requiescamus, quoad resuscitemur, cubicula atq; hinc sepulchreta vocantur κοιμητήρια.

Nos verò Christo per baptismum in mortem ejus consepulti, in novitate vitæ ambulare debemus, secundum Apostolum ad Romanos. c. 6. v. 4. alludit ad ritum baptismi per immersionem, corpus enim ejus, qui hoc modo baptizabatur, aquis quodammodo sepelitur. Atq; ter aquis im-

mergi solebant baptizati, allegoricā similitudine repræsentantes Christum mortuum, & triduo immerſum in ſepulchrum. Tropologicè autem designabatur, quòd ſicut Chriſtus morte corporali mortuus eſt huic mundo, ita & nos morte ſpiritali moriamur eidem mundo, ejuſq; domino & regi, peccato, inquit S. *Chryſoſtomus*. atque hoc propoſito ſanctæ vitæ deinceps inſtituendæ, ut *Tertullianus* exponit, ne itaq; regnet peccatum in corpore noſtro mortali, ut obediamus concupiſcentiis ejus. Ne ſimus ſomno vinoq; ſepulti, ſed reputemus, quòd mortui ſumus peccato, & vivamus Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Mors Chriſti explicata eſt, nunc ad deſcenſum Chriſti ad inferos deſcendamus.

Infernus in ſcripturis accipitur multipliciter: propriè, pro loco damnatorum, Metaphoricè, pro ſummis doloribus, & anguſtiis infernalibus: Deinde pro ſepulchro, & aliquando pro extrema ignominia. Hinc ſententiarum de ſenſu hujus articuli divortia. Alii de ſepultura interpretantur, at ſic idem articulus eſſet bis poſitus, vel per obſcuriorem declaratus, quòd in tam perſpicuo compendio factum veriſimile non eſt. Non obſtat, quòd articulus hic in ſymbolo Nicæno omiſſus; factum fortè fuit, quia in deſceptionem nunquam venerat. Et *Enſekim*, qui Concilio interfuit, eundem tradit, atq;

atq; S. *Athanasius* in Symbolo suo ab Ecclesia recepto, licet illa sepulturam omittit. Alii de cruciatibus infernalibus exponunt. Si intelligant, quòd Christus cruciatus infernalibus æquales ante mortem sensit, hæc satis pia opinio, si, quòd post mortem pœnas inferni realiter senserit, impia : antehac enim consummata fuerunt omnia. Si autem dicatur cum *Durando*, Christum descendisse ad inferos virtualiter, seu effectivè, hoc est, respectu fidelium inferos destruxisse: vel si dicatur cum aliis Christum ad extremum exinanitionis gradum descendisse: hæc sanè sententiæ nil falsi continent. At quidam descensum hunc ad animam Christi referunt. Sententiam hanc, quæ habetur in Catechismo *Noelli*, Ecclesia nostra videtur approbare : hoc sensu dicitur Christus descendisse ad inferos, ut se victorem diaboli, omniumq; hostium infernalium demonstraret, ut diabolis terrorem incuteret, & de iisdem potentissimè triumpharet. Multa de hac re multi. Sed articulum hunc non argutè & scrupulosè tractandum esse judico. Confessio nostra Anglicana sic statuit in articulo tertio. Quemadmodum Christus pro nobis mortuus est & sepultus, ita est etiam credendus ad inferos descendisse. Nihil hîc de modo descensûs determinatur, Otiosa ingenia curiosis speculationibus hoc investigent, atq; hîc quod agant, nî fallor, invenient

nient. Sufficiat nobis credere, Christum ad inferos descendisse, atq; omnia ad salutem nostram necessaria perfecisse: at quomodò? hoc posthac melius cognoscetur.

Non convenit adhuc inter Pontificios, qui inferni partes accuratè admodum describere ausi sunt, an Christus tantum in lymbum patrum descenderit: vel, an etiam in Purgatorium: Si ad Purgatorium, an aliquos ex speciali gratiâ liberaverit, ut con-jicit *Thomas*. Vel an omnes liberaverit: ut *Bonaventura*, & *Gabriel*. Vel, an etiam in locum damnatorum descenderit: sicut asse-rit *Bellarminus*. Fingunt illum descendisse, ut patres ex lyngo educeret: nostri verò dicunt, lymbum istum esse scripturæ planè incognitum, quòd animæ piorum erant in manu Dei, non in inferno; quòd patres vi meriti Christi, agni ab origine mundi ma-ctati, redempti fuerunt, & non demum tali Christi descensu liberati.

- Ob.* Nec obstat, quòd Christus spiritibus in carcere prædicavit, 1. *Pet.* 3. 19. Locus illa sic explicatur: Christus per spiritum, hoc est, divinitate suâ, profectus, hoc est, ab initio à patre missus ad Ecclesiam, prædica-vit, non per se, sed per *Noachum*, Spiritibus in carcere, hoc est hominibus, quorum ani-mæ nunc sunt in inferno, olim immorigeris, hoc est, ante diluvium, quum adhuc vive-bant. Sed obijcietur ex eodem Apostolo, quòd
- Sol.*
- Ob.*

quòd mortuis prædicatum fuit Evangelium, 1. Pet. 4. 6. Hic latet fallacia figuræ dictionis: Evangelium prædicatum est mortuis, id est, iis, qui mortui erant, cum *Petrus* hæc scriberet: sed prædicabatur iis, cum adhuc viverent. Alii cum S. *Augustino*, de Gentibus spiritualiter ante conversionem mortuis, versiculum hunc interpretantur.

Multa fateor ex patribus contra Protestantes afferuntur loca: nulla tamen est consequentia, aliqui patres hoc dicunt, ergò verum est.

Sciendum etiam est, patres Rhetoricè de efficacia descensûs Christi ad inferos multa pronuntiâsse, & verbis triumphalibus amplificâsse: sæpè nimirum illi Oratores Ecclesiasticos agunt, ideoq; lumina adhibent Rhetorica: non tantum magistraliter docendi, sed etiam movendi causâ. Contentant alii de hac re: tu verò, anima Christiana, fiduciam hanc habeas, satis tibi esse fiduciam habere, quòd Christi descensus, tuus est ascensus in altum.

Et sic à gradibus exinanitionis, atq; à statu Christi intermedio quo nondum se vivum hominibus exhibuit, ad maximè perspicuas exaltationis Christi gradus transeamus: inter quos primò occurrit à mortuis resurrectio: Tertiâ die resurrexit à mortuis.

Dicitur Christus resurrexisse tertio die, non integrè impleto, sed inchoato: Item ob
typum

Sol.

typum *Iona*, *Mat.* 12. 40. Videtur tamen, quod Christus non fuit tribus noctibus in sepulchro, ne quidem per partes, sed solâ nocte sabbati & Dominicæ. Notandum dies & noctes computari à mediâ nocte in aliam. Christus fuit in sepulchro parte diei, & noctis veneris, nocte etiam, & die Sabbati: deniq; parte noctis Dominicæ: & parte diei, sive diluculi, quo resurrexit. Et sic Romani Judæis imperantes, dies & noctes computabant.

Christus resurrexit tertio die: non citius, ut constaret eum, esse verè mortuum: non tardius, quia noluit discipulos, & alios diutius à solatio detinere.

Resurrexit, ut per resurrectionem à mortuis se filium Dei potenter declararet. Effectum hoc merè divinum se propriâ virtute vivificare, & potestatem hanc habuit filius Dei.

Ob.
Sol.

Nil obstat, quod pater dicitur filium ex-uscitâsse. *Eph.* 1. 30. Hoc fit propter summam essentia unitatem: quæcunq; pater facit, eadem & filius simpliciter facit.

Resurrexit, ut pro peccatis nostris se satisfecisse, veramq; iustitiam nobis acquisivisse, demonstraret. Nisi resurrexisset, adhuc essemus in peccato, omnis fides nostra esset inanis, 1. *Cor.* 15. 17. Resurrexit propter suam & patris gloriam, propter personæ dignitatem, & potentiam. Propter officium

cium, debuit in æternum regnare, & pro nobis semper intercedere. Resurrexit propter nostram salutem, propter justificationem, propter regenerationem, propter nostram suscitationem, & glorificationem. Ut corpora nostra novissimo die resuscitaret; resurgente capite, resurgent membra: sicut *Adam* sibi suisq; mortem conciliavit, sic *Christus* vitam; facit dominus fideles gloriæ suæ cohæredes, nos itaq; ad vitam gratiæ resurgamus: atq; in illa gratiæ vita perseveremus.

Objicitur, quod beneficia hæc à morte *Christi* profluunt. Respondetur, quod per mortem *Christus* ea est meritis: per resurrectionem verò declarantur, & applicantur. Dicitur, beneficia hæc data fuisse veteris Testamenti fidelibus. Respondendum, hoc factum fuisse respectu resurrectionis futuræ.

*Ob.
Sol.*

Sed dicitur, *Impii* quoq; resurgent. Resurgent sanè, sed ad iudicium condemnationis, non absolutionis. Atq; hæc pauca è multis de *Christi* resurrectione, altius jam ascendamus, & ascensio succedat.

Iesus, ut sol meridiano tempore cœli culmen conscendit. Ascendit ex monte *Olivarum* ad *Bethaniam*, & non solum in cœlum aërium, & stelliferum: sed & in cœlum *Empyræum*, in sedem beatorum. Ascendit secundum naturam humanam, At *Iohan. 3.*

Ob.
Sol.

v. 13. habetur, quòd filius hominis jam erat in cœlo. Hoc vero dicitur per communicationem idiomatum. Ibi tunc fuit secundum divinitatem.

Sed qui descendit, ipse etiam ascendit, inquit Apostolus, ad *Eph. 4. 10.* Non descendit, ut homo, videtur itaque, quòd neq; ascendit, ut homo. Attamen hîc mutatur genus prædicationis, divinitas descendit, id est, patefecit se in loco, ubi prius se non sic patefecerat. Et sicut Iesus se in natura humana patefecit, sic & ascendit.

Ascendit quadragesimo à resurrectione die, hoc spatio de regno suo discipulos erudire voluit. Ascendit visibiliter, & localiter: ascendit in cœlum.

Ob.
Sol.

Sed *S. Paulus* dicit ipsum ascendisse supra omnes cœlos. *Eph. 4. 10.* Hoc est, inquit aliqui, supra omnes cœlos stelliferos, alii statuunt hoc non denotare loci sublimitatem, sed divinæ Majestatis celsitudinem, quoniam omnia sibi subjecta habet. Quidam volunt Christum versari in spatio inani supra cœlum, & solis pedibus convexæ superficiæ cœli summi insistere: ubi sancti infra pedes ejus degunt. Sed huc non congrunt nos verba Apostoli. Supra omnes cœlos ascendisse dici potest, cum ad supremum cœlum, & dignissimum in eo locum ascendit: sicut super arborem, vel turrim ascendisse dicimus, non solum eum, qui ver-

ticem

ticem transcendit, sed eum etiam, qui altiores ramos, vel gradus conscendit, etsi infra verticem hæreat.

Objicietur autem, quòd Christus promissit se nobiscum futurum, usq; ad finem mundi. Sed intelligendum hoc est, de Christi deitate, de gratia, & potentia ejus spiritualiter, non de humanitate, & corporaliter. Ascendit Christus, primò, ut pro nobis intercederet: & licet intercessio Christi fuit ante ascensionem; ab hac tamen intercessione gloriosa dependebat. Fiebat prius valore sacrificii præstandi, nunc præstiti. Secundo, ascendit Iesus, tanquam aquila, ut nos, licet vermiculi, cum illo ascendere possemus. Adamus clauserat, Christus reclusit coelum. Et quamvis *Enoch* & *Elias* ascenderunt ante Christum, non tamen sine virtute Christi. Ille verò virtute propriâ. Tertiò, Christus ascendit, ut daret Spiritum sanctum: & licet prius dabatur, tamen respectu ascensionis; & post illam copiosius.

Hucusque de Christi ascensione, sequitur ejusdem ad dextram Dei patris sessio.

Dextra tribuitur Deo per *αὐτὸς θronοῦ αὐτοῦ δεξιᾶς*, & significat summam potentiam, & gloriam. Sedere ad dextram, phrasis desumpta est à consuetudine regum, qui quos honorant, negotiisve regni præficiunt, ad dextram collocant, suosque faciunt assessores. Sic Christus dicitur sedisse ad dextram Dei Patris,

Ob.

Sol.

patris, quia pater eum post opus redemptionis nostræ in terra peractum summâ gloriâ supra omnes angelos & homines in cœlo coronavit, eumq; Ecclesiæ caput & regem declaravit, per quem immediate omnia in cœlo & terrâ gubernare, quemq; ab omnibus creaturis adorari velit, dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, inquit Propheta, *Pf. 110.*

Est igitur sessio ad dextram Dei singularis ac propria dignitas Christi *θεωσπότης*, in officio suo exaltati, post ascensionem ei à patre collata. Et consistit primò, in perfectione personæ, seu equalitate *τῆ λογῆς* cum patre, quam quidem tunc non primò accepit, sed tempore humiliationis testam iterum manifestavit. Secundò, dignitas hæc consistit in perfectione naturæ humanæ, quæ depositis infirmitatibus supereminenti donorum præcellentiâ, sapientiâ, & potentia, ornata est. Tertiò, dignitas hæc consistit in perfectione officii, quia Jesus constitutus est caput Ecclesiæ. Hic verus Trismegistus est rex, Propheta, Sacerdos. Et licet prius fuerit Ecclesiæ caput, non tamen secundum utramq; naturam, nec semper exaltatam.

Quartò dignitas Christi consistit in perfectione honoris, quia tanquam Dominus omnium ab omnibus agnosci, & celebrari debet. Omnia subjecta sunt pedibus Christi.

lli gloriosæ victoriæ jure, & licet quædam sibi refragari videantur: sunt tamen pro arbitrio ejus coercenda.

Ob. Objicietur contra hanc Christi ad dextram Dei patris sessionem, quòd *S. Stephanus* Jesum videt stantem à dextris Dei, *Act.* 7. 55.

Sol. Dicendum, quòd hoc gestu expressit promptitudinem, quâ Christus suis præliantibus auxiliatur; sed cum dicitur Christus sedere ad dextram Dei, hoc gestu indicatur majestas Christi glorificati: utrumq; itaq; verum est diverso respectu. Præterea, sic argumentabitur quidam: Dextra Dei est ubiq; ; natura humana sedet ad dextram Dei; ergo est ubiq;. Dicendum, quòd sunt quatuor termini, sicut in illo: Oceanus ambit terrarum orbem; urbs quædam sita est ad Oceanum: ergo urbs quædam ambit terrarum orbem. Nec unio etiam duarum rerum inseparabilium requirit, ut ubicunq; est una, ibi sit altera: sed solum, ut alicubi sint simul, & non distent. Hoc patet in anima & capite, quæ inseparabiliter unita sunt: & tamen non, ubicunq; est anima, ibi est caput, cum anima sit in pedibus, ubi caput non est. Sed in hac re supersedeamus, & bono animo simus: Christus sedet ad dextram Dei patris, intercedens pro nobis. Quantum, Deus bone! solatium? Nos itaq; Dominum Jesum amore summo complectamur, & voluntatem ejus faciamus: sic beati erimus, cum in judicium venerit: de quo in proximo articulo fit mentio.

Inde venturus est ad judicandum vivos, & mortuos.

Vox *inde* locum, ex quo Judex venturus est, designat, nempe cœlum. Inde veniet, quò discipuli ascendentem viderunt. *Act.* 1. 9. 10. Et licet judicii opus assignetur singulis personis, quoad decretum, consensum & auctoritatem: exercitium tamen hujus actûs visibilis, & executio committitur filio, quatenus est filius hominis.

Ob. Nil obstat locus, *Jo.* 5. 22. Pater non judicat quemquam. *Sol.* Non judicat enim seorsim sine filio, sed per filium.

Nec obstat Christi sermo, *Jo.* 12. 47. non veni ad judicandum. loquitur ibi de adventu primo in carnem, in quo non venit, ut mundum condemnaret, sed ut salvaret: non de secundo, qui est ad judicium, adventu.

Nec obstat, quòd Apostoli duodecem tribus Israel, *Mat.* 19. 28. & sancti mundum dicuntur judicaturi, *1. Cor.* 6. 7. Hoc enim ab illis fiet ap, probative, non autoritative.

Finis Christi adventûs distributione subjectorum explicatur: ut judicet vivos & mortuos. hîc omnes omninò homines, qui vel vivi, vel mortui dicuntur, respectu statûs, qui judicium præcedit: Vivi, quos extrema judicii dies vivos deprehendet, qui in momento à mortali conditione ad immortalem immutabuntur. Mortui, qui inde ab initio mundi ante diem novissimum vitâ defuncti, tandem tubâ archangeli excitabuntur, & ad tribunal Christi sistentur: ubi simul includuntur angeli, qui non servârunt originem suam, *Jud.* 2. 6. ideoq; judicio magni illius Diei vinculis æternis

ternis sub caligine reservantur. 2. *Pet.* 2. 4.

Ob. Objicietur, quòd Diabolus jam judicatus dicitur, *Jo.* 16. 11. & qui non credit, jam judicatus est. *Jo.* 3. 8.

Sol. Respondendum, quòd hoc fit secundum quid, nimirum, in verbo Dei, in suis ipsorum conscientiiis, & quoad pœnæ inchoationem; sed postea judicabuntur, quoad judicii jam facti promulgationem, & manifestationem, quoad pœnæ exasperationem, quoad cruciatuum, tam animæ, quàm corporis consummationem.

Judicium ultimum instituetur, ut unusquisque referat, quæ in corpore suo fecerit, sive bonum, sive malum; atque ut iustitia dei celebretur. Cum Deus iustus sit, necessarium est, ut bonis & piis sit perfectè bene: impiis & malis in æternum malè: hoc ipsum in mundo non fit, ideo iustum est reddere iis, qui affligunt pios, afflictionem; & his qui tribulationem sentiunt requiem, in revelatione Jesu de cœlo, 2 *Thess.* 1. 7.

Quòd judicium certò futurum sit contra Epicuræos novimus, annum, mensem, diem, & horam, non novimus, imò nec Angeli sciunt, *Marc.* 13. 32. Errant Fanatici, qui vel ex enthusiasticâ revelatione, vel Arithmeticis calculationibus, & prognosticis Astrologicis, judicii tempus, sed sine vero judicio, determinant. Nos interim in singulos dies & horarum momenta, ad Christi adventum nos præparemus: ne imparatos nos dies ille opprimat, provideamus. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies; semper incog-

nitus, ut sit semper suspectus, semper itaque tuba illa terribilis, nostris perstrepat auribus, Surgite mortui, & venite ad iudicium.

Fuit symboli pars secunda, de Deo filio. Sequitur tertia, de spiritu sancto. Credo in Spiritum Sanctum.

Credendum est, quod Spiritus Sanctus sit Deus, & quod sit tertia Trinitatis persona, equalis Patri, & filio in omni perfectione. Hoc constat ex sacris literis, & Ecclesiae doctrinā, quae gloriam æqualem, patri, filio & Spiritui Sancto decantat.

Ob. Dicitur tamen, quod qui accepit ab alio, non est illi æqualis. Spiritus Sanctus verò accipit aliquid à Patre & filio: ergo. *Sol.* Verum hoc est de illo, qui accipit ab alio partē, in tempore, successivè, & per gratiam: at Spiritus Sanctus accipit à Patre & filio totam essentiam, ab æterno, & per naturam.

Regeret aliquis, quod missus non est æqualis mittenti. hoc tamen non tenet, ubi missio est ex voluntario consensu.

Dicitur spiritus, quia est essentia spiritualis, & hoc per excellentiam, quia est supra omnes spiritus creatos.

Ob. Objicietur, patrem & filium esse eminentissimè spiritus, & sanctos. *Sol.* Ita sanè sunt absolute, & per naturam: hoc autem per appropriationem tribuitur Spiritui sancto, tanquam nota characteristica, & quia proprium ejus officium est fideles sanctificare. Spirat in corda nostra bonos motus, atque ipse spiratur à Patre & filio, tanquam

tu-
 rgi-
 qui-
 tum
 eus,
 atri,
 sa-
 iam
 tat.
 lio,
 ipit
 est
 uc-
 ci-
 &
 alis
 ex
 &
 pi-
 ris.
 o-
 ia
 ta
 m
 ra
 o,
 m

tanquam ab uno principio : & hoc est, quod do-
 cent Sancti Patres Orientales, cum dicunt quòd
 Spiritus Sanctus procedit à Patre, per filium :
 quemadmodum dicimus pomum per ramum à
 radice gigni, nec radix & ramus duo sunt prin-
 cipia. Stagnum oritur à fluvio, & fluvius oritur à
 fonte: sed aqua fontis, fluvii, & stagni est una &
 eadem. Pater ut fons, generat filium, tanquam
 fluvium. Pater & filius, ut fons cum fluvio, spirant
 Spiritum sanctum, tanquam stagnum: attamen
 horum una & eadem est essentia. Accusantur
 Græci recentiores, quòd sentiant Spiritum San-
 ctum à filio non procedere : nec ego illos excu-
 sare plurimum contendam, at si doctrina eo-
 rum moderatè explicaretur, discrimen forsan in-
 ter nos & illos esse in verbis, & non re ipsa vide-
 retur. Et si quis morosius urgeat, nuspiam dici,
 Spiritum Sanctum à filio procedere: nolumus de
 voce litigare, si concedatur esse spiritus filii, non
 minus quàm patris; & mitti à filio sicut à patre,
 quod secundum sensum est procedere. Neque
 credo, quòd Græci hoc denegabunt. Certè pro-
 cessio hæc fit modo ineffabili, & quomodo fiat,
 nostrum non est rimari.

Spiritus dicitur Sanctus. Quippe est essentiali-
 ter sanctus, cum Angeli ita sint, per gratiam crea-
 tionis, credentes per gratiam adoptionis. Atque
 iterum dicitur Sanctus, quia est veræ sanctitatis
 author, est spiritus vivificus, quia efficit vitam
 spiritualem in animis nostris. Corpus mortuum
 est sine anima, & anima mortua est sine spiritu.

Nos cum *Davide* dicamus, Domine spiritum re-
ctum in visceribus nostris innova. *Pf. 51. 10.* & sic
breviter explicata est, brevis hæc symboli pars
tertia.

Quarta sequitur, *Credo Ecclesiam Catholicam.*

Credo Ecclesiam, scilicet, fuisse, esse, fore, & me-
vivum ejus membrum esse: Non credo in Eccle-
siam: fiducia cordis in Deum solum dirigenda est.
Ecclesia hæc est cœtus hominum vocatorum,
amplectentium verbum Dei, & rectè utentium
Sacramentis. Ecclesia sic dicta est, à Græco ἐκκλη-
σίᾳ. Ecclesia apud Athenienses erat civium con-
ventus, voce præconis à reliqua turba ad audien-
dum senatûs sententiam evocatus: atque apud
Christianos est cœtus fidelium, præconio verbi
è regno diaboli, ad audiendum Dei voluptatem
vocatus. Ecclesia dicitur sancta, quia pretioso
sanguine Jesu sanctificatur, quia ejusdem merito
per verbum, Sacramenta & fidem purificatur,
quia exercitiis sanctis cultûs divini, & charitatis
Christianæ exercetur. Non sunt vera Ecclesiæ
membra, qui foris nitent sanctitate, intus scatent
iniquitate: nec illi, qui similes lascivis Monachis
quorum corpus in choro, sed animus in thoro:
de quibus olim dixit *Innocentius*: Nocte vene-
rem amplexantur, manè virginem venerantur.
A Sanctitate externa non possumus necessariò
argumentari ad Sanctitatem Ecclesiæ internam.
Vos verò, dilectissimi adolescentuli, estote san-
cti intus & extrâ. Esse & videri sanctos bonû est;
videri, & non esse pessimum. Simulata sanctitas,
duplex

duplex iniquitas, inquit, *S. Augustinus*.

Ut Pergamus, Ecclesia dicitur Catholica, hoc est, universalis. Vocabulū hoc in Scripturis ἀγα-
πον, & post tempora Apostolorum usurpari
cœpit.

Sic appellatur Ecclesia, quia in universo mundo
ex quorumvis hominum genere colligitur, &
quia Catholicam doctrinam, Prophetarum, Chri-
sti, & Apostolorum unanimi consensu profitetur
& approbat. Sic Catholicus idem est quod Or-
thodoxus, & opponitur hæretico: veluti primò
opponebatur hæresi Arrianæ, & aliis non rectè
de Trinitate sentientibus. Ac dicebantur Catho-
lici, qui veram doctrinam de Christi divinitate
in concilio Nicæno expositam, sequebantur.
Hæc significatio τὴ Catholici, præcipua est. Ubi
non est universalitas fidei, ibi nihil proficit uni-
versalitas temporis & loci.

Ob. Si dicat aliquis, Ecclesiam Romanam esse
Catholicam respectu loci. *Sol.* Est contradi-
ctio in adjecto, quia dissident omne & unum,
Universale & Individuum, totum & pars. Nec
Romana Ecclesia Catholica est respectu doctri-
næ, quia à fide turpiter defecit, & gravissimos
errores nutrit.

Nec obstat, quòd Catholica nominetur. Non
sufficit dici, sed esse. Non videndum quid fiat,
sed quid fieri debeat. Pontificii a nostris vocan-
tur Catholici, sed secundum ipsorum opinio-
nem, vel ironicè, quomodo & ipsi nos Refor-
matos

matus nomināt. Sed Ecclesia nostra est verè Catholica, quia Doctrina ejus ab Apostolis in universo mundo est annunciata, quia à cujusvis cōditionis hominibus recepta, quia omnibus sæculis, licet non pari gradu, fuit proposita, & quia sacrę pagine consona. Alii nominis putamine se speciosè oblectent, nos nucleum rei obtinere malumus.

Hucusque de Ecclesia, nunc aliquid de communione sanctorum in Ecclesia dicamus.

Communio est relatio inter duos, pluresvè rem aliquam communem habentes.

Sancti sunt membra Ecclesiæ, quæ dicuntur sancta, vel justitiæ Christi imputatione, vel conformitatis cum lege inchoatione, vel à mundo segregatione.

Communio sanctorum est Christi capitis, omniumque ejus beneficiorum ac donorum communis inter membra Ecclesiæ possessio. Hæc itaque communio consistit primò in unione membrorum Ecclesiæ cum capite Christo, quæ non est subsistentia corporis Christi intra nostra corpora: sed ejusdem spiritûs inhabitatio. Et sanè terque quaterque beati, quorum κοινωμία, seu societas est cum patre, & cum filio ejus Jesu Christo: de qua loquitur Divus *Johannes, Epist. 1. c. 1. v. 3.* Deus bone, quàm nobilis associatio hæc! quid in hac vita desiderabilius, quàm perfectam cum Deo patre & Christo habere amicitiam, per fidem, per spem, per reciprocum amorem, per mutua colloquia, obsequia, gaudia, per communicationem bonorum, sicut est inter patrem

Ca- patrem & filium adoptivum, inter sponsum &
 ver- sponsam? Oro itaque vos per copiosam sangui-
 di- nis Jesu in cruce effusionem, ut cum Deo ambu-
 s, li- letis, seu conversemini: non in tenebris infideli-
 e pa- tatis, vel peccati, sed in luce fidei, gratiæ, &
 osè virtutis. Deus suâ naturâ lux est, expers tene-
 nus, brarum; si velitis illi associari, debetis necessario
 tenebris, & dulcissimis peccatis valedicere.

Sed ad secundum hujus communionis mem-
 brum transeamus: Illud est unio membrorum
 Ecclesiæ inter se, multi unum corpus sumus in
 Christo, singuli autem alter alterius membra:
 inquit Gentium Doctor, *Ro. 12. 5.* atq; exinde vir
 sanctus aurea infert præcepta, inter cætera hæc,
 dilectio sit sine simulatione: necessitatibus san-
 ctorum communicate: gaudete cum gaudenti-
 bus: flete cum fientibus: id ipsum invicem senti-
 entes: quasi diceret, tantam vellem inter vos
 Christianos esse Sympathiam, ut singulorum bo-
 na vel mala, prospera vel adversa, æquè vos at-
 que illos tangant.

His Apostoli monitis, dilectissimi auditores,
 vos obsequium præstare. Sitis vos humanitate,
 amicitia, charitate, mansuetudine, benignitate,
 præditi: pudeat Academicos, qui animalia aliis
 magis rationalia esse deberent; furori, rixis, ini-
 micitiæ, inobedientiæ, maledicentiæ, inhuma-
 nitati & vindictæ, esse deditos; hæc vitia, lite-
 rarum humaniorum studiosis indigna, fugite, at-
 que exemplo Christianorum Primitivæ Ecclesiæ,
 cor unum, atque animam unam habete, *Act. 4. 32.*

Et

Et si remiseritis aliis injurias vobis illatas, vos etiam remissionem peccatorum à patre cœlesti obtinebitis. De qua verbis sequentibus agitur.

Credo remissionem peccatorum.

Remissio peccatorum est voluntas Dei, quâ propter Christi meritum credentibus remittit, & culpam, & pœnam peccati. Peccata eorum, quamlibet enormia remittentur, repugnat infinitati bonitatis divinæ vinci aliquâ malitiâ humanâ. Injuriam facit Deo, qui de ejus misericordia diffidit; rectè S. *Augustinus* contra illa verba *Cain*, *Gen. 4.* Major est mea iniquitas, quam ut possit mihi condonari. Sic dixit: Mentiris *Cain*, major enim est Dei bonitas, quam omnium hominum iniquitas; & alibi scripsit, quod major est Dei misericordia, quam omnium hominum miseria. Egregia sanè est hæc oratio illius ad Deum in Meditationibus suis: Etsi Domine, ego commisi, unde me damnare potes: tu tamen non amisisti, unde me salvare potes. Verissimè, nam si peccator resipiscat, iniquitatum ejus non recordabitur Dominus. Derelinquat ergo impius viam suam, & revertatur ad Dominum, & Dominus miserebitur ejus: *Es. 55. 7.* In Deo est omnipotens misericordia, & misericors omnipotentia; tanta est benignitas omnipotentiae ejus, & omnipotentia benignitatis, ut nihil sit, quod nolit, aut non possit relaxare converso: imò ultra remissionem sæpe abundantissimam gratiam donat Deus. Quid non potest pœnitentia? Quis in sæculo peccavit enormiùs

Paulo?

Paulo? Quis in religione enormius *Petro?* Illi tamen per poenitentiam assecuti sunt, non solum ministerium, sed etiam magisterium sanctitatis.

Sed ut plenius articulum hunc explicemus, Sciendum est, quod Deus est remissionis causa efficiens principalis; ille solus remittere potest peccata autoritate primaria. Sacerdotes vero, seu ministri Ecclesiae sunt causae tantum administrantes, quatenus internuntii sunt remissionis divinae. Ipse Deus per se tantum remittit peccatum, quia animam mundat ab interiori macula, & a debito aeternae mortis solvit; non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit solvendi & ligandi, id est, ostendendi homines ligatos, & solutos, potestatem: ut scribit *Lombardus*, 4. *Sent. dist. 18.*

Ob. Dicet aliquis, quod non congruit cum iustitia Dei peccatum remittere, & non punire.

Sol. Verum hoc, si neque puniat in peccante, neque in alio; scilicet, sponsore: Deus autem puniit peccatum in Christo.

Regeret quidam, innocentem pro nocente punire injustum esse. Respondendum, non esse, si innocens se sponte offerat, si possit à poena emergere; & si hoc fiat ad Dei gloriam, hominumque salutem, quae omnia Christo optimè conveniunt.

Objicietur ulterius, Dei remissionem non esse gratuitam; quia peccata remittuntur propter satisfactionem. Sed dicendum, remitti propter satisfactionem alienam. Attamen dicetur, quod ille,

ille etiam, qui hoc pacto remittit, non remittit gratis. Responderi potest, verum esse, nisi ipse det satisfactionem : Deus autem Pater dedit Filium, ut pro nobis satisfaceret.

Hactenus *De peccatorum remissione*, sequitur *carnis resurrectio. Credo carnis resurrectionem.*

Sensu rationis corruptæ intelligere difficile est, quomodo idem corpus post tot transmutationes resurgat, & eidem animæ uniatur : ideoque multi in Areopago *Paulum* irridebant, cum resurrectionem mortuorum audiissent : lumine tamen fidei clarissimè liquet talem superesse resurrectionem ; Non erit illis difficile hoc credere, qui Deo credunt nil esse difficile : facilius est carnis restitutio, quàm constitutio. Multo minus est restituere quod fuit, quàm facere quod non fuit. Qui potuit omnia ex nihilo efficere, facillimè potest corpora nostra ex aliquo ; nimirum, pulvere terræ reficere : & cur miremur renasci posse, quod fuerit, cum videamus natum esse, quod non fuit. In Veteri Testamento Sanctus *Job*, vir ante Evangelia Evangelicus, de hac re non dubitavit : Ego, inquit, novi redemptorem meum esse viventem ; & postquam corroserint vermes corpus istud, in carne mea videbo Deum ; quem ego visurus sum, & oculi mei conspecturi sunt, & non alienus. *Job. cap. 19. vers. 25.* Vivent mortui tui, inquit *Esaias* ad Dominum, cum cadavere meo resurgent : *cap. 26. vers. 19.* In novo autem Testamento Dominus *Jesus*, *Joannis 5. vers. 28.* id ipsum apertissimè testatur :

Veniet

Veniet hora in qua omnes, qui in monumentis
 sunt, audient vocem ejus; & prodibunt, qui bo-
 na fecerunt in resurrectionem vitæ; qui verò
 malè egerunt, in resurrectionem condemnatio-
 nis. Divus *Paulus* etiam resurrectionem egre-
 giè confirmat argumentis plurimis: *I Cor. 15.*
 quæ argumenta vellem vos exinde petere.

Errarunt igitur Sadducæi, qui resurrectionem
 non crediderunt: *Act. 23. 8.* & qui cum illis
 faciunt Epicuræi, quibus mors ultima linea re-
 rum.

Ob. Objicietur tamen ex *Ecclesiastis, c. 3.*
v. 19. quòd idem sit eventus hominis ac bestię.
 Bestię verò non resurgunt, ergo neque homines
 resurgent.

Sol. Dicendum, Ecclesiasten ibi loqui ex sen-
 su hominis naturalis, quem loquentem inducit;
 & cujus sententiam postea refellit: Deinde, lo-
 quitur de generalibus qualitatibus hominis &
 bestię, non specialibus; atque in quo similitudo
 sit inter homines & bestias docet, nempe, in
 morte naturali; non autem agit de statu & con-
 ditione post mortem naturalem.

Præterea resurgent eadem numero corpora,
 atque cum perfectione & pulchritudine: eâ-
 dem formâ, ut verisimile est, quam homines
 assequuturi erant, si virilem ætatem attigissent.
 Corpora nostra erunt similia clarificato corpo-
 ri Christi, *χρὶ πῶλον*, non *χρὶ πῶτον*, in qualitate,
 non in quantitate; & aliquid, non æqualiter.

Corpora

corpora nostra erunt spiritualia, non substantiâ, sed quibusdam qualitatibus & proprietatibus: habebunt enim agilitatem, subtilitatem, incorruptibilitatem.

Errant Anabaptistæ, qui negant eadem numero corpora resurrectura: & in secundo Christi adventu affirmant, nova corpora esse creanda.

Erravit *Origenes*, qui somniavit, corpus aërium, non carneum resurrecturum esse: Cautè admodum traditur in Symbolo, quod & ipsa caro resurget. Resurrectio enim est illius, quod cecidit: ut verbi sono exprimitur.

Sic audivistis doctrinam de Resurrectione. Quid tandem restat, Academici, nisi ut vos moriamur, imò & meipsum: ut jam resurgamus ad vitam gratiæ, quò possimus resurgere posthac ad vitam gloriæ, de qua in ultimo articulo fit mentio.

Credo vitam æternam: Apud inferos horrendo modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors semper vivit: & finis semper incipit: & defectus deficere nescit: mors perimit, & non extinguit. Conserve nos Deus ab æternitate hac, quod ut faciat, agamus poenitentiam, emendemus vitam, corrigamus superbiam: non enim est tam facile salvari ac dicunt homines. Hoc si agamus, ibimus nos in vitam æternam.

Hæc vita est æternum esse viventium in cœlo, quod est æternum bene esse. Dicitur vita æterna, non ratione initii, & a parte ante: sed ratione fi-

nis, & à partè post, quia in perpetuum est duratura.

In hac vita erit necessaria præsèntia omnis boni, & necessaria absèntia omnis mali. Quicquid amabitur aderit, nihil desiderabitur, quod aberit. erit ibi vita sine morte, dies sine nocte, securitas sine timore; jucunditas sine dolore; tranquillitas sine labore, pulchritudo sine deformitate, fortitudo sine debilitate, rectitudo sine perversitate, charitas sine malitia, veritas sine fallacia, felicitas sine misèria. Gaudebunt beati ob loci amœnitatem, quam possidebunt, ob jucundam societatem, in qua regnabunt, ob corporis glorificationem, quam habebunt, ob mundum, quem contempserunt, ob infernum, quem evaserunt, imò ob Deum, quem in sæculum sæculi visuri sunt.

In vita æterna sunt delitiæ deliciarum, & divitiæ divitiarum. Bona quæ ibi sunt, exuperant omnem intellectû, quanto magis Sermonem meum: Mirabor itaque silendo, quod non possum exprimere loquendo.

Ultimò, notandum, quod hæc vocula *Amen*, adjungitur Symbolo, tanquam signaculum fidei, ac si diceret Christianus: Credo hæc omnia esse verissima.

Quod restat, ingenui adolescentes, vos ad lauream verè auream in Academia cœlesti aspirate, & cæptis vestris aspiret Deus: ut ex hac Aula, ad Collegium Jesu, & omnium animarum, vel Universitatis:

veritatis Sanctorum in regnum gloria traduca-
mini: ubi Doctorem optimum maximum, ipsum
Christum audiat, & æternum celebretis. Quod
faxit Deus.

Amen.

S. August. de Civit. Dei, lib. ult. cap. ult.

*Non alius est finis, nisi pervenire ad regnum,
eius nullus est*

FINIS.

ERRATA.

Pag. 7. in marg. pro pass. lege par. Ib. lin. 17. lege *præcipue*.
p. 26 l. 10. lege *eam*. p. 27 l. 24. lege, *describunt*. p. 30 l.
6. lege *fieri satis*: p. 33 l. 9. lege *proh*. p. 36 l. 29. lege
disceptionem. p. 37 l. 2. lege *ille sepulchrum omittat*.

C

P

D

